

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Розглянуто еволюційну динаміку моделей розвитку університету, надано їх порівняльну характеристику, проведено структурну діагностику сучасної трансформації інституційної функції університету та визначено його основні ціннісні орієнтири, розроблено пропозиції зміни вектора «Університет – програми – технології».

Ключові слова: *університет, модель розвитку, цінності, орієнтири, інституційна функція університету, вектор «університет – програми – технології».*

Вступ. Історія нового століття, економічний розвиток, технологічні відкриття та інновації, соціальні трансформації разюче змінюють наше життя. Ми стали свідками революційних змін, як люди з усього світу стали спілкуватися і подорожувати, як змінився статус афроамериканців та жінок, як за секунди отримати інформацію з усього світу чи здійснити міжнародне переміщення капіталу. Сучасний університет не залишається осторонь названих змін.

Аналіз останніх досліджень. Параметри дискусії, щодо місця і ролі університету в суспільстві, трансформації його інституційних функцій, необхідності визнання неминучого відмирання традиційних парадигм досліджень і викладань, давно вийшли за межі національних держав і перетворилися в транснаціональні [1–8].

Реформи вищої освіти останніх років не тільки в Україні, а й у світі, визначають своєю головною метою розширити в університетах дослідницьку роботу та підготовку вчених і намагаються розвернути університетську освіту в названому напрямі. Вища освіта об'єднує, поєднує, комбінує в собі професіоналізм і дослідження. Не заглиблюючись у визначену тему, хочеться висловити подив, відзначити мимохідь, що досить дивним є ставити поряд названі заняття: бути представниками практичних професій: лікарем, фармацевтом, адвокатом, економістом, бухгалтером, безумовно не те ж саме, що й фізіологом, біохіміком, юристом та ін. У той же час суспільству необхідні велика кількість лікарів, фармацевтів, вчителів і лише незначна кількість вчених. Науковий талант досить специфічний і трапляється рідко. Тому і викликає подив те, що професійна освіта, яка визначається для багатьох, і дослідницька діяльність, яка призначена для невеликої кількості людей, об'єднується в одне ціле.

Аналіз сучасних як національних, так і зарубіжних тенденцій і тактичних методик реформування університетської освіти дозволяє зробити висновок, що названа реформа не зводиться до боротьби зі зловживаннями та аномаліями і навіть не прагне цього. Університетська реформа – це завжди створення нових традицій та звичаїв, і починається вона з визначення місії університету. Досить часто найкращі починання базуються на помилкових припущеннях: англійський спосіб життя достойний і, як наслідок, англійські вищі заклади слід взяти за взірець, тому що вони породили такий спосіб життя; німецька наука відмінна, як наслідок – німецький університет є інституційною моделлю, тому що він створив таку на-

уку. Ми копіюємо (адапуємо) зарубіжний досвід, і реформа вищої освіти не стала винятком із цього правила. Але становище університетів, як соціальних інститутів, далеке від ідеального. Якби англійська та німецькі науки залежали виключно від інституційних переваг, вони були б цілком незначними. Інтелектуали не можуть собі дозволити ігнорувати зміни інституціональної форми університету та стояти осторонь.

Постановка завдання. Основною метою нашого дослідження є порівняльна характеристика історичних моделей розвитку університету та розробка пропозицій щодо трансформації вектора «університет – програми – технології».

Методика дослідження. Структурна діагностика сучасних трансформацій інституційної функції університету дозволяє побудувати еволюційну модель розвитку університету та визначити його ціннісні орієнтири (рис. 1).

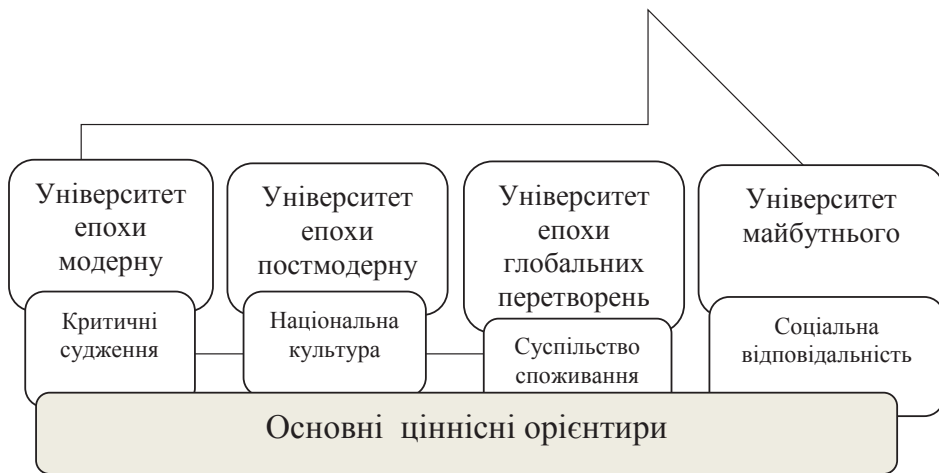

Рис. 1. Еволюційна модель ціннісних орієнтирів університету

Університет завжди був продуктом історичних умов свого існування. Специфіка університету епохи модерну полягала в тому, що він був місцем критики. Його інституційна роль визначалася не стільки у передачі знання, скільки у розвитку здатності до критичного судження. Прикладом може служити німецька модель, як зразок вищої освіти на Заході в період повоєнної експансії. Сьогодні відбувається занепад та зникнення цієї моделі університету в силу її перетворення на постмодерністську.

Університет епохи постмодернізму можна розглядати як проект історичного розвитку, укріплення та поширення національної культури. Національна культура – це сума усіх набутих знань. У контексті культури університету відводиться подвійна роль: дослідження і викладання, тобто, відповідно, формування і розширення національної самосвідомості у процесі отримання знань. Основні ціннісні орієнтири університету епохи модерну – це примирення етнічних традицій та звичаїв з державною раціональністю.

Специфічний розроблений британцями й американцями літературний варіант розуміння культури. Оволодіння традиціями національної літератури стає домінуючим способом навчання студентів, тому що це означає бути французом, англійцем, німцем. У США цей процес здійснюється під рубрикою оволодіння каноном, а не традицією (республіканська манера).

В умовах глобалізації зміна ролі (місії) університету насамперед визначена крахом національної місії, яка раніше в епоху модерну забезпечувала його існування. Університет перестає бути творцем, захисником та розповсюджувачем ідеї національної культури і перетворюється на різновид транснаціональної бюрократичної корпорації. Культура втрачає своє специфічне наповнення, зміст. Вона перестає бути специфічним референтом (ознакою) певної групи речей. Відсутність специфічних референтів, кардинальна зміна способу мислення трансформує ціннісні орієнтири навчання в університеті. У час культурних досліджень культура стає одним з величезної кількості об'єктів, з якими має справу система університетської освіти. Університет досконалості епохи постмодернізму висуває на перші позиції поняття звітності та обліку. Звичайно ж не можна заперечувати вимоги звітності в університеті, але не слід визначати свою відповідальність виключно мовою обліку.

Національна держава втрачає свої позиції в епоху глобалізації, перестає бути першою інстанцією відтворення капіталу. У силу цих самих причин національна культура, як символічний і політичний еквівалент проекту інтеграції, що реалізується національною державою, втрачає свою цінність.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика історичних моделей розвитку університету [1, 2, 3, 4]

Критерії	Історичні моделі розвитку		
	Епоха модерну – університет культури	Епоха постмодерну – університет досконалості	Університет майбутнього
Основні цінності	Розвиток, закріплення, поширення національної культури	Виховання освіченого і ліберального чиновника	Виховання професійного і соціально відповідального громадянина
Основні агенти (ряд значущості)	Професор, студент, адміністратор	Адміністратор, професор, студент	Студент, професор, адміністратор
Центральна фігура	Професор – учений і викладач	Адміністратор – загальна інтеграція	Мислення – спільний процес
Ракурс викладання	Предмет викладання і дослідження, критика	Пріоритет досконалості форми викладання	Соціальна відповідальність, етична чесність
Соціальна роль	Ідеологічний апарат держави	Бюрократична машина	Підготовка соціально відповідальних професіоналів

Університет постмодернізму, як бюрократичний інститут, здатен інкорпорувати безкінечне внутрішнє розмаїття програм, курсів і т. д., не вимагаючи об'єднання останніх в єдине ідеологічне ціле. Їх уніфікація є питанням не ідеології, а міною вартістю на ринку освітніх послуг. В умовах глобалізації практика дослідження має цінність лише в силу своєї мінової вартості на ринку. Вона більше не має внутрішньої функціональної цінності для національної держави. Сфера критики розширилася до максимальних розмірів, які підтверджують немислимі зміни в інституційному форматі нових програм, що напряду знижує їх суспільну значущість.

Поширення інформаційних технологій і скорочення фінансування перетворює університет досконалості в агента з надання послуг споживачам (у контексті індивідуальної уваги студентам, які оплачують навчання).

Результати досліджень. Структурна діагностика сучасних трансформацій інституційної функції університету частково відображена у порівняльній характеристиці історичних моделей його розвитку (табл. 1).

Критика університету – це досить легке заняття, у якому навряд чи є щось нове. Тому перейдемо далі до наших пропозицій з трансформації вектора «університет – програми – технології» (рис. 2).

СЕРЕДОВИЩЕ	Функціональні технології навчання				
	Модуль лекцій та наукового читання	Практика та наставництво	Дослідницькі проекти	Стажування	Випускна робота
Дисципліна		СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ – СПІЛЬНЕ МИСЛЕННЯ – Передача інформації – Формування системи базових знань – Застосування знань – Формування навиків – Створення нового знання – Відповідальність			
Програма					
Факультет					
Університет					
Суспільство					

Рис. 2. Матриця трансформації вектора «університет – програми – технології»

Університетську сцену викладання не можна розглядати у відриві від інституційного контексту освіти. Практика викладання тісно пов'язана з простим протиріччям між часом, який займає викладання, та адміністративною логікою, яка віддає пріоритет ефективній передачі інформації. На наш погляд, основною метою педагогіки і є сцена викладання, яку ні в якому разі не можна прирівнювати до процесу передачі інформації, що завершується виставлянням балів, або присудженням ступеня. Сила викладання повинна визначатися і аналізуватися як змістом, так і мережею зобов'язань (відповідальністю). Така аргументація дозволяє визначити

університет, як простір структурно незавершеної практики мислення. В епоху модерну він був втіленням моделі ідеального суспільства, моделі раціонального співтовариства. В епоху постмодерну відбувається поступове перетворення університету на модель практичного мислення у неідеальних умовах, втрата привілейованого статусу моделі суспільства.

Висновки. Сучасне середовище постійних змін вимагає від університету відкриття дороги інноваційному і креативному мисленню. Такі інновації акцентують увагу на двох моментах: позиціонування університету в суспільстві і внутрішнього наповнення його інституційних функцій.

Пріоритетні позиції у функціональних технологіях навчання займають короткострокові групові проекти у сфері викладання і дослідження. По досягненні результату (закінченні строку дії) їх необхідно завершувати незалежно від результату, тому що такі групові проекти мають періоди напіврозпаду, перетворюються в псевдофакультети, які захищають свої бюджети і будують маленькі імперії, стають способами бездумної участі в інституційно-бюрократичному житті. Необхідно будувати не узагальнений міждисциплінарний простір, а визначений ритм дисциплінарного прикріплення і відкріплення. Розуміння будь-якого дисциплінарного проекту – не чим він є, а що він виключає. Інтелектуальна перевага подібної організаційної структури – це можливість збереження духу вільних факультетів, не пов'язуючи їх вибір зі споживанням. Обов'язкові вимоги до діапазону курсів та вільний їх вибір стимулюють спори з приводу учбових планів в університетах. Ринок курсів повинен бути предметом дискусій, його потрібно віддати в розпорядження факультету й адміністрації, а не на відкуп студентським бажанням, які хоче задовольнити факультет, яким намагається управляти бюрократичний апарат університету.

Виходячи з перспективи загального дисциплінарного перегрупування, необхідно проаналізувати можливі способи функціонування університету, як місця існування общини мислителів кардинально відмінної від корпорації. Названа відмінність визначається зміною ролі і функції інтелектуала (професора – викладача, студента), тому що саме спільними зусиллями представників університетів потрібно впливати на напрям процесу трансформації ціннісних орієнтирів сучасного університету за допомогою свободи та відповідальності мислення.

Список використаної літератури

1. Вахштайн В.С. Системы высшего образования стран ОЭСР / В.С. Вахштайн, Б.В. Железов, М.В. Ларионова, Т.А. Мешкова. – М.: ИД ГУ-ВШЭ, 2005. – 108 с.
2. Константиновский Д. Реальность образования и исследовательские реальности / Д. Константиновский, В. Вахштайн, Д.М. Куракин. – М.: Изд-во изд. дом Гос. ун-та. Высшей школы экономики, 2010. – 320 с.
3. Ортега и Гассет Х. Миссия университета [Текст] / Ортега и Х. Гассет; пер. с исп. М.Н. Голубевой, А.М. Корбута. – М.: Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010. – 144 с.
4. Ридингс Б. Университет в руинах [Текст] / Б. Ридингс // пер. с англ. А.М. Корбута. – М.: Изд. дом Гос. ун-та. – Высшей школы экономики, 2010. – 304 с.

5. Сударев О.И. Эволюционная модель поведения экономического субъекта: монография / О.И. Сударев, С.М. Пястолов. – М., 2008.

6. Bloom A. The Closing of the American Mind / A. Bloom. – N.-Y.: Simon and Schuster, 1987. – P. 336.

7. Cabal A.B. The University as an Institution Today / A.B. Cabal. – P.; Ottawa: UNESCO and IDRC, 1993.

8. Pelican J. The Idea of University: A Reexamination / J. Pelican. – New Haven: Yale University Press, 1992.

Рассмотрена эволюционная динамика моделей развития университета, дана сравнительная их характеристика, проведена структурная диагностика современной трансформации институциональной функции университета и определены его основные ценностные ориентиры, разработаны предложения изменения вектора «университет – программы – технологии».

Ключевые слова: университет, модель развития, ценностные ориентиры, институциональная функция университета, вектор «университет – программы – технологии».

The evolutionary dynamics of the university development model is considered; the university development models are analytically compared; the structural diagnosis of the university institutional function modern transformations are carried out and its basic value orientations are defined; the proposals of how to change the «university – programmers – technologies» vector are developed.

key words: university, development model, value orientation, the institutional function of the university, «university – programmers – technologies» vector.

Надійшло 18.01.2011.

УДК: 336:65.012

А.І. Півень

ІНТЕГРАЦІЯ СИСТЕМИ СТАБІЛІЗАЦІЙНОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У МЕХАНІСТИЧНУ ТА ГРАФОВУ СТРУКТУРИ

У статті обґрунтовано доцільність використання мереж Петрі як механістичну та графову структури для інтеграції систем управління підприємством та побудовано модель системи стабілізаційного фінансового управління підприємством за допомогою мережі Петрі.

Ключові слова: стабілізаційне управління, системи управління, мережі Петрі.

Вступ. Сучасні економічні проблеми підприємств, розвиток новітньої науки та інформаційних технологій потребує розроблення якісніших підходів щодо дослідження явищ і процесів, пов'язаних з діяльністю підприємства. У ситуаціях, що характеризуються чітким уявленням про механізми реагування, важливо обрати раціональну стратегію управління підприємством, яка у подальшому буде втілена в алгоритм управління. Тому актуальним є питання розробки комплексного, системного управління підприємством з можливим використанням інформаційних технологій.